

**Onaxon Jabborova,
Dinoraxon Saparbayeva**

BOSHLANG'ICH TALIMDA MUSTAQIL TALIMNI TASHKIL ETISH METODIKASI

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предъявляемых

выдач

--	--

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI OLIY T'ALIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

Onaxon Jabborova,

Dinoraxon Saparbayeva

BOSHLANG'ICH T'A'LIMDA MUSTAQIL T'A'LIMNI TASHKIL
ETISH METODIKASI

(00110500) Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalari, magistrantlari va
o'qituvchilar uchun O'quv-uslubiy qo'llanma

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI OLIY T'ALIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI OLIY T'ALIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI
1-FILIALI

UO'K: 371,373

KBK: 74.26

J – 13

MUNDARIJA

Jabborova O., Saparbayeva D.T. / Boshlang'ich ta'limda mustaqil ta'limni tashkil etish metodikasi. / O'quv-uslubiy qo'llanma. - Chirchiq: «Zebo prints», 2023. – 60 bet.

Mazkur O'quv-uslubiy qo'llanma "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi" o'quv fanining namunaviy dasturi asosida ishlab chiqilgan ishchi o'quv dastur asosida yozilgan bo'lib, unda boshlang'ich ta'limda mustaqil ta'limni tashkil etishning metodikasi masalalari tahlil qilingan. O'quv-uslubiy qo'llanmani tuzishda o'qitishning kredit-modul tizimi talablariga rioya etilgan. Ushbu o'quv-uslubiy qo'llanma talabalar, o'qituvchilar va muammo bilan qiziqqanlarga mo'ljallangan.

Loyiha muallifi:

Muhammedov G'ofurdjon Isroilovich, O'zbekiston Respublikasi Fan arbobi

Mas'ul muharrir:

Mardonov Shukurullo Qo'ldoshevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Taqrizchilar:

Taylakova D.N., pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Umarova Zuhra Abduraxmonovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

O'quv-uslubiy qo'llanma Chirchiq davlat pedagogika universiteti Kengashi tomonidan nashrga tavsiya etilgan. Bayonoma № 10

ISBN 978-9943-9242-9-1

© Jabborova O. va b., 2023

©«Zebo prints», 2023

Kiritish

4

1-modul. Boshlang'ich ta'limda mustaqil ta'limni tashkil etishning meyo'riy asoslari.

5

2-modul. Boshlang'ich ta'limda mustaqil ta'limni tashkil etishning namunalari metodlari

20

3-modul. Boshlang'ich ta'limda mustaqil ta'limni tashkil etish amaliyoti

37

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

53

Log'o

55

Kirish

“Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi”da belgilangan sifati ta’limga erishish vazifalarining ijrosini ta’minlashda kasbiy yetuk pedagog kadrlarni tayyorlash muhim o‘rin tutadi. Shu sababli oliy pedagogik ta’lim jarayonida kasbiy yetuk pedagog kadrlarni tayyorlashning sermazmun va samarali shakllari, vositalari hamda innovatsion metodikalariga tayyanish ustuvor darajada qabul qilingan. Bundan maqsad bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini ham kasbiy jihatdan yetuk, metodik malakali va amaliy faoliyatga tayyor mutaxassislar sifatida yetishtirish muhim vazifa ekanligini ko‘rsatadi.

Oliy pedagogik ta’lim jarayonida bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik ko‘nikmalarini tarkib topirish muhim ahamiyatga ega. Shu ma’noda ularning mustaqil ta’limni tashkil etish metodikasi bo‘yicha nazariy bilim, amaliy metodika va samarali malakalar bilan qurollantirish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bunda mustaqil ta’limni tashkil etishning eng samarali metodikalarini o‘zlashtirish zaruriydir. Mazkur ehtiyojlardan kelib chiqib, ushbu o‘quv-uslubiy qo‘llanma tuzildi.

O‘quv-uslubiy qo‘llanmani yozishda “Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi” o‘quv fani dasturi asosida ishlab chiqilgan Ishchi o‘quv dasturiga asoslanildi. Unda o‘qitishning kredit-modul tizimi qoidalari va talablari hisobga olindi. O‘quv-uslubiy qo‘llanmani tayyorlashda mamlakatimiz va xorijlik pedagog olimlarning metodika bo‘yicha tajribalariga e’tibor qaratildi. Shu jihatdan ushbu o‘quv-uslubiy qo‘llanma boshlang‘ich ta’lim yo‘nalishi uchun yangicha yondashuvlar asosida tayyorlangan birinchi o‘quv adabiyoti hisoblanadi.

O‘quv-uslubiy qo‘llanmaga doir fikr va mulohazalariningizni kutib qolamiz.

1-MODUL. BOSHLANG‘ICH TAILIMDA MUSTAQIL TAILIMNI TASHKIL ETISHNING MEYO‘RIY ASOSLARI

Reja:

1. Mustaqil ta’lim tushunchasi mazmuni
2. Mustaqil ta’limni tashkil etishning me’yoriy asoslari
3. Mustaqil ta’limni tashkil etish ko‘nikmasini o‘zlashtirish zaruriyati

Tayanch tushunchalar:

Ta’lim, mustaqil, boshlang‘ich, me’yoriy, asos, bilim, zaruriyat, o‘zlashtirish, talimnoma.

Mamlakatimizda sifati ta’limga erishish vazifalari amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda ayniqsa oliy pedagogik ta’lim muhim o‘rin tutadi. Oliy pedagogik ta’lim jarayonida bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining mustaqil ta’limni tashkil etish ko‘nikmasini tarkib topirish dolzarb bo‘lib turibdi. Mazkur o‘rinda o‘qituvchilarni boshlang‘ich ta’limda mustaqil ta’limni tashkil etishning me’yoriy asoslari talitilga oltaniz.

Mustaqil ta’lim tushunchasi mazmuni. “Mustaqil ta’lim” – bu olingan bilim, ko‘nikma va malakalarni mustahkamlash hamda qo‘shimcha ma’lumot yoki materialni mustaqil o‘rganish maqsadidagi o‘quv shaklidir.¹ Shu ma’noda qo‘llanilgan o‘tibor berish kerak:

- a) o‘zlashtirganlarni mustahkamlash;
- b) qo‘shimcha ma’lumotlar olish;
- v) qo‘shimcha materiallarni o‘rganish.

O‘zlashtirganlarni mustahkamlash deganda muayyan mavzu bo‘yicha olingan bilimlarni kengaytirish, o‘zlashtirilgan ko‘nikma va malakalarni takomillashtirish

¹Савицкая И. В. Введение. Педагогика фундамента науки. Метод. – Т., 2009. 355-бет. Жуванова Ф. ва Бошқ. Умумий педагогика шакллари. – Т., 2020. 537-бет ва х.к.

nazarda tutiladi. Buning uchun ta'lim oluvchi mustaqil ravishda tegishli o'quv adabiyotlari bilan tanishishi taqozo etiladi. O'quv adabiyotlarining eng asosiy turlari darsliklar, o'quv qo'llanmalar va o'quv-uslubiy qo'llanmalar tashkil etadi. Mazkur o'quv adabiyotlari asosida muayyan mavzu bo'yicha o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malaka mustahkamlanadi.

Qo'shimcha ma'lumotlar olish – bu turli axborot va internet jahon axborot tarmog'ida mavjud bo'lgan ma'lumotlarni o'zlashtirish hamda o'rganishdir. Shu jihatdan qo'shimcha ma'lumot aynan yangi axborotlar majmuidan iborat bo'ladi. Mazkur masalaga alohida e'tibor berish kerak. Chunki qo'shimcha ma'lumot deganda avvalo muayyan mavzular yoki muammolar bo'yicha yangi ma'lumotlar nazarda tutiladi.

Qo'shimcha materiallarni o'rganish deganda o'quv adabiyotlariga yordamchi tariqasida nashr etilgan yoki elektron nusxali axborotlar tushuniladi. Bunday materiallarning asosiy turlari tezis, uslubiy ko'rsatma, o'qituvchi kitobi hamda yordamchi darsliklar tashkil qiladi. Bu masalalarga ham alohida e'tibor berish kerak. Chunki qo'shimcha materiallarni o'zlashtirish deganda eng avvalo ularning manbaini bilish metodik jihatdan to'g'ri hisoblanadi.

Mustaqil ta'lim mazmunida ana shu mustahkamlash, qo'shimcha ma'lumotlar va qo'shimcha materiallarni o'rganish nazarda tutiladi. Bunda ta'lim oluvchi asosan o'zining mustaqil faoliyatiga tayanadi va professor-o'qituvchilar ularni yo'naltirish vazifasini bajaradi. Mustaqil ta'limning mazmunida eng avvalo ta'lim oluvchini kasbiy faollashtirish va metodik qurultirish nazarda tutiladi. Shu sababli oliy pedagogik ta'lim jarayonida o'qitilayotgan o'quv fanlarining muayyan qismini mustaqil ta'lim bo'yicha mavzular va topshiriqlar tashkil etadi. Bu o'quv shakli XVII asrda Yevropa mamlakatlarida paydo bo'lganligini eslatib o'tish joiz. Buning natijasida keyinchalik Yevropa mamlakatlarida mustaqil ta'lim vositasida o'rta maxsus va oliy ta'lim olish shakllari ham tarkib topdi. Mamlakatimizda mustaqil ta'lim deganda ta'lim oluvchilarning nazariy, metodik va kasbiy jihatdan

shaqillanib o'qitilayotganligini amalga oshirish nazarda tutiladi. Shu sababli ta'limning bu shakli o'quv jarayonining eng muhim qismlaridan biri sifatida belgilangan.

Mustaqil ta'lim o'quv shaklini tashkil etishda asosiy e'tibor ta'lim oluvchilarning ichki dunyosi, his-tuyg'ulari va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilishi to'g'risida pedagogik olimlar yakdillik bilan bildiradilar. Shu jihatdan quyidagilarga e'tibor berish muhim ahamiyatga ega:

- a) ta'lim oluvchilarning ichki dunyosini rivojlantirish;
- b) ta'lim oluvchilarning his-tuyg'ularini tartibga solish;
- v) ta'lim oluvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini tarkib topirish.

Ta'lim oluvchilarning ichki dunyosi – bu ruhiy his qilishi, bilimga chiqqoqligi va o'zligini anglashga bo'lgan intilishlar majmuidan iborat. Shu sababli bu borada eng avvalo ta'lim oluvchilarda ruhiy ko'tarinkilik va ruhiy harakat ko'nikmalarini shakllantirishga e'tibor berish muhim hisoblanadi. Chunki ruhiyatga ega ta'lim oluvchilar bilim manbaini o'zlashtirishga bo'lgan ruhiy intilishlariga ega bo'ladi. O'zbek milliy pedagogikasi tajribasida ta'lim oluvchilarning ruhiyatini tarkib topirish masalasiga avvaldan e'tibor berib kelingan. Misol uchun, bu borada Abu Ali Ibn Sino (XI asr) "Najot" asarida bolalarni yoshlikdan boshlab ruhiyatini shakllantirish va unda tarbiyachilarning (onalar, emalar va ustozlarning) ruhiy ko'tarinki sifatiga ega bo'lishi masalasini alohida qilib bergan. Shu sababli qadimgi boshlang'ich maktablarda ruhiy jihatdan yetuk shaxslar bolalarning ruhiyatini shakllantirish va ularni bilim olishga tayyorlash ishlari bilan shug'ullanishgan. Shuningdek, ta'lim oluvchilarning ichki dunyosida bilim bo'lgan chanoqlik ham muhim o'rin tutadi. Bunda Sharq va G'arb pedagoglari bolalarda bilimga chanoqlik tuyg'usining tabiiy bo'lishi to'g'risida bir fikrga kelganlar. Shu sababli ta'lim oluvchilarning bilimga chanoqlik tuyg'ularini to'g'ri rivojlantirish ularning ichki dunyosini tartibga solishda muhim o'rin tutadi. Bundan tashqari, ta'lim oluvchilarning o'zligini anglashga bo'lgan xarakterlari ham ularning ichki dunyosi hosilasi hisoblanadi. O'z jihatdan anglashda o'z ota-onasi, millati va xalqining qadriyatlarini to'g'ri